

*Lilla julafton den 29 november
anmäl dig nu*

OMSLAGSBILDEN:

Provinsialläkare Mauritz "Moje" Kronsjö c:a 1960, står det i vårt kartotek. Kronsjö var Märstas första läkare, den första tiden bara på deltid. Övrig tid tog han emot sina patienter i Sigtuna. Bilden antyder att det handlar om vaccination som är av allmänt intresse. Tanken svävar iväg till vintern 1959/1960. Då grasserade influensaepidemin "Asiaten". Red., som då fullgjorde sin värnplikt vid Kungl. Trängregementet T 1 i Linköping, fick då övning i "skarp sjukvård". Hela vår kasern förvandlades till sjukhus och vi som utbildades till sjukvårdare gick hela dagarna med penicilinsprutorna i högsta hugg. Foto ur vårt UNT-arkiv.

LIGGER DINA MINNEN I EN SKOKARTONG?

Utan stöd i äldre dokumentation hade detta nummer av Tidlösan inte kommit till stånd. Mycket material är hämtat ur föreningens arkiv och från tidigare publicerade arbeten, t.ex. Gamla Märsta i ord och bild. Den första delen är som bekant slutsåld för länge sedan. Tomas Stavboms bok om Sätuna har också varit till stor hjälp. Den är utgiven på hembygdsföreningens förlag. Museets chef Sten Tesch har mycket gott att säga om Tomas arbete.

Inför den stundande julen har föreningens styrelse beslutat om en fin förmån till föreningens medlemmar. Du får köpa paket med fem av våra böcker för bara 190 kronor! Passa på för egen del och till Dina barn. Snart kommer även de att fråga om det som varit.

Frågan är vad de kommer att efterfråga? Så, **VAD SKALL VI DOKUMENTERA?** Det enkla svaret är, att vi skall bevara våra minnen av hur det har varit och hur det är nu – här i Märsta och Odensala!

För femtio år sedan hade vi "asiaten". Nu skall vi undvika svininfluensan. Bilden på provinsialläkaren sätter fart på våra minnen. Vad gick vi förresten och oroade oss för för jämt tio år sedan? Skulle våra datorer klara millennieskiftet? Dessbättre hände inga katastrofer – tack vare alla goda förberedelser. Är det dokumenterat?

Kära läsare – **DOKUMENTERA MERA!** Det duger inte att bara förvara Dina minnen "i en skokartong". Om Du tar med dig bilder, dokument och trycksaker till vår dokumentations- och trivselträff i februari kan Du dela Dina minnen med många andra – och hembygdsföreningen kan hjälpa till att dokumentera dom åt eftervärlden.

Giselher

TIDLÖSAN

UTGES AV:

Husby-Ärlinghundra Märsta
Hembygdsförening
195 91 Märsta
Plusgiro: 36 15 92-9

UTKOMMER: 4 gånger per år.

TRYCK: PP-Tryck, Märsta

REDAKTION:

Giselher Naglitsch, ansvarig utgivare
Tel. 08-591 155 14
E-post: tidlosan@hembygdmarsta.se

Manus mottages med tacksamhet.
Vi förbehåller oss rätten att i
samarbete med författaren redigera
det insända materialet.

INNEHÅLL

Sid

Ligger dina minnen i en skokartong?	3
Sätuna - en av våra betydande gårdar	4
Oskar Larssons julgris 1947	9
Hembygdens Dag	10
Sätuna - en plats på kommuntoppen	12
Skördefest i Valsta och Allsång i Husby	15
Snart är det jul - bokerbjudanden	16
Hänt	18
Händer	19

BLI MEDLEM I VÅR FÖRENING

Medlemskapet berättigar till deltagande i alla evenemang, även de som inte är öppna för allmänheten, och du får Tidlösan i din brevlåda fyra gånger om året. Avgiften är 120 kronor om året och gäller för hela familjen.

Enklaste sättet att bli medlem är att sätta in avgiften på vårt Plusgiro med angivande av *namn och adress*. Skriv gärna *Ny medlem* som referens.

För mera information gå till föreningens hemsida: www.hembygdmarsta.se

SÄTUNA - EN AV VÅRA BETYDANDE GÅRDAR

Sätuna gård var tidigt en av de viktiga gårdarna i våra trakter. Rötterna går långt ner i yngre järnålder, vilket utgrävningar av bygravfältet vid Södergatan visar. (Se sid. 12) Inga runstenar har hittats på ägorna, än så länge. Sannolikheten för att Sätuna skulle lämna efter sig någon minnessten är stora eftersom så kallade tunagårdar hörde sammann med vikingatidens stormän och hövdingar.

Det äldsta belägget på gårdens namn är från den 17 oktober 1311, då bevittnar en viss Ericus på Setunum en fastighetsaffär; Fru Katarina på Steninge säljer och byter några fastigheter med Lagman Birger Persson, Den Heliga Birgittas far. Drygt två veckor senare, den 5 november 1311, testamenterar samma Katarina på Steninge gods och penningar till predikarebrödernas kloster i Sigtuna, där hon samtidigt väljer plats för sin grav. Hon skänker även sex öresland minus ett örtugsland "in Saethunum" och ett öresland "in arnaberghum" till sin son, munken Olof.

Dom närmaste hundra åren är dokumentfattiga. Men därefter, från 1425 till 1961 har en i princip sammanhängande ägarlängd kunnat sammanställas. Johan och Bengt Skytte är de mest namnkunniga ägarna. Ägarlängden i sin helhet finns i Tomas Stavboms bok *Sätuna Gård*, utgiven på hembygdsföreningens förlag 1992. Boken, liksom uppgifter på föreningens hemsida och i Gamla Märsta i ord och bild, 1980, är huvudkällorna till nedanstående artikel. (Boken finns fortfarande att köpa, se sid 17.)

Hur gården förvandlades till modernt bostadsområde har kommunens dåva-

rande och mångåriga förvaltningschef Bertil Franzén berättat om i olika sammanhang.

STORMAKTSTIDENS SÄTUNA

Under medeltiden och stormaktstiden var Sätuna en betydande gård. Medeltidens ägare tycks alla ha varit adliga eller frälse i någon mening. Men alltför många hamnade snabbt i penningknipa och måste lämna ifrån sig gården. Andra gårdar i socknen, som Tomta, Broby och Arenberga, nämns ofta som tillhöriga Sätunas ägarfamiljer.

År 1624 fick den nyadlade universitetskanslern Johan Skytte, Gustaf II Adolfs lärare, gården i förläning. Den ärvdes 1645 av sonen Bengt Skytte, landshövding i såväl Uppsala län som i Stockholms län. Denne planerade att göra Sätuna till sätesgård, kanske av skatteskäl. Planerna genomfördes dock aldrig. Så sent som 1653 var endast ett stall uppfört. Det bör ha legat på den

tomt som vi idag känner som den moderna gårdens läge.

TVÅ GÅRDAR I NYTT LÄGE

Allt sedan 1500-talet finns uppgifter om att Sätuna brukades som två gårdar genom arrendatorer. Ägarna bodde inte på gården. Så utvecklades Sätuna till en mindre by med två gårdar, Norrgården och Södergården, med varsina manbyggnader.

Norrgårdens manbyggnad anses ha haft sitt ursprung i ett timmerhus från 1700-talet. Den byggdes om och renoverades flera gånger under 1800-talet. Under Karl Asks tid som ägare 1926-1928 byggdes den om till den grad, att det är frågan om ens något av den ursprungliga stommen blev bevarad.

Södergårdens manbyggnad är den som gamla Märstabor främst tänker på när man talar om Sätuna. Thomas Stavbom har i sin bok gjort troligt att manbyggnaden, som fram till 1962 låg

Byggmästare Karl Skoglund tog bilden 1949 från Kexfabrikens skorsten. Närmast syns villorna på Södergatan med Metodistkyrkan och pappershandeln. Bortom Stationsgatan ligger Sätuna gård inbäddad i grönska. Bakom Sätunas stora lada skimtar Arenberga

Bild från ca 1913 med påskriften: "Den ursprungliga mangårdsbyggnaden på Sätuna gård. Framför till vänster står min mor Bertha Ekström, gift med Carl Ekström, som brukade gården från 1901 till sin död 1916. Min mor blev änka vid 36 års ålder liksom min farmor Clara, änka vid 36 års ålder. / Carl-Gustaf Ekström" Okänd fotograf

närmast Stationsgatan, uppfördes mellan 1734 och 1744 (inte 1600-tal som andra källor gjort gällande). Sommaren 1862 rustades huset upp och fick i huvudsak det utseende som gamla märstabor minns. Det rödfärgades 1863 men målades gult i början av 1900-talet. 1916 genomgick byggnaden en omfattande inre ombyggnad. Den delades upp till 7 lägenheter och blev, om man så vill, Märstas första hyreshus.

TVÅ HEMMAN BLIR EN GÅRD

1869 slogs de båda hemmanen samman till en enda gård. Fredrik Ekström blev ensam arrendator. Efterhand revs många överblivna gamla ruckel till uthus.

En väderkvarn sattes upp på kullen norr om gården 1875. Den såldes till en byggmästare på 1920-talet. Han använde virket till sitt nya hus.

1916 köptes gården av dåtidens markexploatör, Märsta fastighets AB. Många tomter styckades ur Sätuna 3:1 och någon gång före 1925 sålde Sätuna gård mark i samhället till Sjö- och Brandförsäkringsbolaget Svenska Veritas eller Order. Företaget sålde vidare delar av ägorna till hemmansägare J. F. Hallenberg som ägde Södergården på Arenberga och drev affär vid gamla Märsta gård.

1926 köpte Carl Ask Sätuna gård, där han varit arrendator de senaste fem åren. Han blev därmed den förste ägare som också bodde på gården sedan 1500-talet. Efter tre år gick gården i konkurs. Han förbyggde sig uppenbarligen.

Bröderna Ture och Nils Söderström köpte Sätuna på exekutiv auktion för drygt 60 000 kr 1928. Ture var grosshandlare i

Norrgården efter ombyggnaden

SVERIGES BEBYGGELSE

1952, upptar bilder och beskrivningar på inte mindre än 71 fastigheter med beteckningen Sätuna 3^{1xx}, det betyder att 69 är avstyckningar från huvudgården.

Sätuna 3¹⁵⁸ har hedrats med två bilder i boken, Sätuna gård respektive Sätuna gård arbetarbostad. Texten om gården ger följande information: Gården är på 100 hektar, varav 75 åker och 25 skog m.m.. Taxeringsvärdet är 110 800 kr. Godsägare Erik och Henny Westholm har förvärvat gården 1929, Manbyggnaden, uppförd av trä på 1700-talet, innehåller 2 lägenheter om tillsammans 12 rum, 2 kök, 2 hallar och källare med garage. Den är ombyggd 1900 och restaurerad och moderniserad 1936. Här finns el, vatten och avlopp, centralvärme, varmvatten, wc och badrum.

Här nämns även en mindre arbetarbostad av trä, från 1600-talet. I den finns 3 rum och 2 kök. El är indragen.

Den större arbetarbostaden, d v s den äldre före detta herrgårds-

byggnaden, är från 1600-talet. Även den är uppförd av trä och innehåller 7 lägenheter om 11 rum och 7 kök. Den restaurerades 1916.

Skillnaden i bostadsstandard för herrskap och starare är tankeväckande.

I *Svenska Gods och Gårdar* från 1938 får vi veta att "egendomen bildades på 1870-talet genom sammanslagning av tvenne hemman. Manbyggnaderna till dessa båda hemman finns ännu kvar. Den ena används nu som huvudbyggnad."

Fastighetsbeteckningarna enligt ovan visar att inte mindre än 69 fastigheter i stationssamhället vid denna tid är avstyckningar från den tidigare huvudgården. Bland dessa kan nämnas de tre industrierna: Sågen, Färgfabriken och Sörlings Smides- & Mekanisk Verkstad. Även Metodistkyrkan på Södergatan, Märstagården (Folkets hus- och park), Märstas första egentliga flerfamiljshus Solsidan och Smedsgården är uppförda på gårdens forna mark.

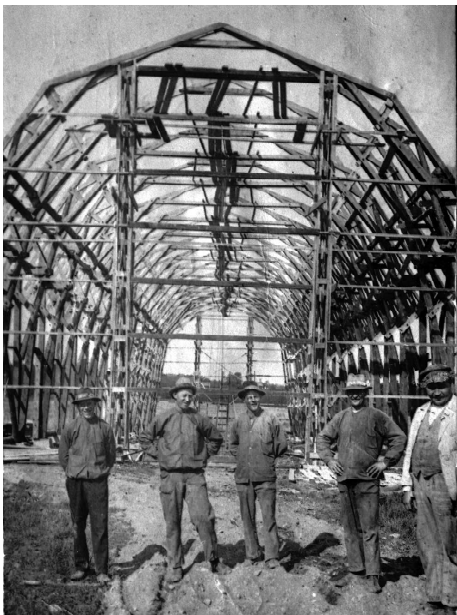

Gruppfoto vid Sätuna gård 1922. Värdfolket är Karin och Carl Ask. Bland gästerna märks: Stationsinspektör Stömberg, Folkskollärare Ansjö och handlarparet Fyhr från Fjällsta, andra kända Märstanamn är: Simlund, Lundmark, Österman och Landin

Stockholm och Nils var lantbrukare på Husby gård. Knappt två år senare sålde de vidare till Erik Westholm för 76 000 kr. Westholm hade lantbrukarerfarenhet med sig, bland annat från Berga i Odensala. Han blev känd på orten

för att pröva nya tekniska landvinningar på gården, men också för att hålla hårt i varje tioöring.

1956 arrenderades gården av sonen Bo Westholm och 1961 såldes Sätuna gård till Byggbolaget Ernst Sundh för

Sätunas stora lada under uppförande på 1920-talet. Fotograf okänd

Vykort över HSB:s bostadsområde vid Sätunavägen. Upp till höger ser vi Västra bangatan. Däremellan den ännu inte bebyggda skoltomten. AB Flygtrafik har publicerat bilden som är frigiven av Försvarsstaben 1966. Sedan dess har man både hunnit att bygga, reparera, renovera och att riva Sätunaskolan.

drygt 1,9 miljoner kr. Som jämförelse kan sägas att dåvarande Märsta kommun betalade runt 1,2 miljoner kr för en av de två gårdarna på Arenberga inför småhusbebyggelsen där. Vid den här tiden hade kommunen stora planer för bostadsbyggande till den nya flygstaden. Flera av de stora gårdarnas ägare erbjöd kommunen att köpa jordbruksmarkerna (se Arenbergaboken), men ägaren till Sätuna var en hårdfjälld förhandlare. I tre omgångar träffades han och kommunen för förhandlingar och varje gång höjde godsägaren priset. Till slut såldes gården till byggfirman som i samarbete med HSB byggde bostäder på en stor del av gårdens marker.

Giselher

OSKAR LARSSONS JULGRIS 1947

Oskar Larsson bodde i Broby. Han gjorde sina inköp i lanthandeln på Fjällsta, som vid tiden för vår lilla historia drevs av H. Johnsson. Under handlare Johnssons namn på försäljningsnotorna kunde man läsa: Speceri- Matvaru-, Manufaktur- & Diversehandel.

Nog skulle Oskar ha kunnat köpa julsinkan där. Men pengar fanns inte i överflöd. Och bodde man på landet kunde man med fördel föda upp sin egen gris. Smågrisar kunde man köpa från en ambulerande handlare. C. G. Carlsson från Tumba kom med bil och bjöd ut sina varor. Inför varje sådan tur annonserade Carlson i ortens tidning, om var och när man kunde passa på bilen och få köpa sin gris. Ortens tidning var nog U N T, kan man tro.

Om man köpte en kuling tidigt på sommaren kunde den till viss del föda sig själv, på det som växte vilt och på slask och rester från hushållet. Den blev en riktig hushållsgris alltså. Med stödutfodring blev den säkert fet och god lagom till julsakten.

Men den kuling som inhandlades den 7 juni 1947 kostade 78 kronor. Det var en investering och som sådan förenad med vissa risker. Den kunde ju skada sig, eller till och med dö, innan den skulle slaktas. Då var det bra att man

kunde gardera sig. Säljaren erbjöd en försäkring, som för tanken till de försäkringar med finstiltla förbehåll som säljare av elektronikprylar och TV-apparater försöker pracka på oss idag.

Mot en avgift om 2 kronor garanterade C. G. Carlsson köparen en ny gris, om den första skulle dö av sjukdom. Detta utan finstiltla förbehåll:

”Emot en avgift av ..2.. kr. per styck ikläder sig undertecknad nedanstående ansvar: Därest grisen eller grisarna dö av sjukdom inom fem (5) månader efter inköpet berättigas köparen erhålla en ny prima gris för var och en som dött under villkor, att nedanstående iakttagas.

Då en gris dött, skall köparen utfärda ett intyg härom, vilket skall bestyrkas av två ojäviga vittnen. Senast inom trettio dagar därefter skall köparen uppvisa denna förbindelse samt avlämna intyget till försäljaren vid bilen och erhåller då köparen en ny gris.

Undertecknad ansvarar sålunda ej för större belopp än grisens inköpspris. Köparen får själv avhämta grisen eller grisarna vid bilen, då den passerar köparens denna förbindelse samt avlämna intyget till försäljaren vid bilen och erhåller då köparen en ny gris.

Undertecknad ansvarar sålunda ej för större belopp än grisens inköpspris. Köparen får själv avhämta grisen eller grisarna vid bilen, då den passerar köparens

hemort efter annons i ortens tidning.”

Eftersom garantisedeln ända tills nu har funnits bevarad i familjearkivet får man anta att grisen överlevde – fram till några veckor för jul!

Giselher

C. G. Carlsson, TUMBA, Tel. 53 och 54, Postg. 374 24.

Av Herr Oskar Larsson

har jag idag emottagit 78 kr. öre, utgörande full likvid för 1 st. gris, som härmed kvitteras.

Emot en avgift av 2 kr. per styck ikläder sig undertecknad nedanstående ansvar:

Därest grisen eller grisarna dö av sjukdom inom fem (5) månader efter inköpet berättigas köparen erhålla en ny prima gris för var och en som dött under villkor, att nedanstående iakttagas.

Då en gris dött, skall köparen utfärda ett intyg härom, vilket skall bestyrkas av två ojäviga vittnen. Senast inom trettio dagar därefter skall köparen uppvisa denna förbindelse samt avlämna intyget till försäljaren vid bilen och erhåller då köparen en ny gris.

Undertecknad ansvarar sålunda ej för större belopp än grisens inköpspris. Köparen får själv avhämta grisen eller grisarna vid bilen, då den passerar köparens hemort efter annons i ortens tidning.

Avgiften kr. 78 kvitteras, TUMBA den 7 juni 1947

C. G. Carlsson

Genom

HEMBYGDENS DAG

Med strålende sol och ca 20 grader i luften inledde kyrkoherde Per-Johan Svärd den traditionella friluftsgudstjänsten exakt klockan 11.00. Ett hundratal hade slutit upp och satt i bänkarna och lyssnade till dagens texter och musik. Dagen till ära stod kyrkoherden i den gamla predikstolen från Odensala missionskyrka som låg vid Odensala "centrum". Efter gudstjänsten gick kyrkoherden omkring och myste i solskenet bland alla församlingsmedlemmar.

Dessförinnan hade föreningens funktionärer slitit hela morgonen med att iordningställa Täppavallen, eftersom vi hade regn i stort sett halva lördagen och att det var blött i gräset. Men vi gjorde det vi kunde göra på lördagen.

När klockan slagit 12 var det dags för föreningens ordförande att öppna dagen med att berätta om de olika evenemangen och hantverkarna. Bland hantverkarna fanns både gamla rutinerade och debutanter. Debutanterna tyckte det var väldigt trevligt.

Under tiden ordförande informerade gjorde sig Kulturskolans blåsliga klar för sin andra spelning i livet och de var oerhört bra.

Nu startade den verkliga kommersen, med ätande, drickande (kaffe och läsk), köpa lotter från ring eller tombola, innan det var dags för nästa uppträdande.

de, en timme senare. Då kom *Quackedy Quackers*, en sånggrupp bestående av 6 damer från Stockholm, under ledning av Rosie Bjärskog. *Föreningen Musik för alla* svarade för gruppens uppträdande. På direkt fråga till gruppen vad de tyckte, så var svaret jättemysigt och att få uppträda utomhus i denna miljö. När *Quackedy Quackers* vara klara riggade *Märsta Dragspels-gille* upp sina instrument och rev av ett antal 70-tals låtar och lite annat också.

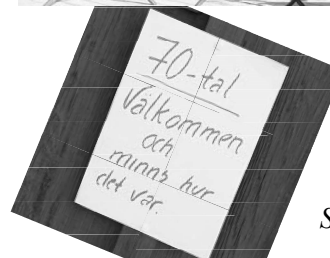

Foto:
Sven Eriksson

I magasinet hade Bente Åkesson inrett ett ungdomsrum som gick i temat 1970-talet. Aha-upplevelsorna var många och föräldrar till dagens tonåringar och barn berättade egna minnen som väcktes till liv av utställningen.

I "gamla stationsdasset" hade vi satt upp fyra skärmar med foton från bygden vid olika platser och tidpunkter.

Temat här var "retro". Skärmarna som var gjorda på 1970-talet har legat i förråd och hittades av en ren tillfällighet.

I vanlig ordning hade David Jonsson gjort en tipsrunda och frågorna berörde i allra högsta grad dagens tema, 1970-talet.

I år hade två relativt nya föreningar, *Märsta Kulturförening* och *Föreningen Musik för alla* bjudits in. De kom och marknadsförde sina föreningar. Efter dagens slut frågade jag hur det hade gått och de var oerhört positiva och det hade gått över förväntan.

När klockan var 15.15 började arbetet med att plocka ner och återställa allt på sina platser. Vid denna tid kom också några regndroppar.

När allt var klart vid femtiden, var det dags för en stunds samvaro med alla som hade jobbat under dagen. I år blev det grillat kött med potatissallad och sallad som Torbjörn Engholm ordnat.

Fredrik Lundgren hade under fler år observerat att när vi har Hembygdens Dag så flyttar svalorna söder ut. Vi såg en svala i luften över skolan, som var kökarl och som såg till att vi var klara, för att sedan flyga vidare.

Vi kan konstatera att regn på lördagen inte är bra, för då blir söndagen väldigt lång. Självt kan jag konstatera att hela måndagen gick åt för att bli människa igen.

Slutligen vill jag å föreningens vägnar tacka alla som jobbade, alla besökare, vår sol för en väl genomförd, uppskattad och trevlig dag.

Bo Klang

SÄTUNA - EN PLATS PÅ KOMMUNTOPPEN

Gravar och boplatslämningar från yngre Järnåldern

Sten Tesch, Sigtuna Museum, har i dagarna färdigställt en rapport (Sigtuna Museum nr 43) efter de arkeologiska undersökningar som genomfördes under perioden 21 februari – 16 augusti 1990, på Södergatan där ny bebyggelse planerades. Med tillstånd av författaren kan vi låta Tidlösans läsare ta del av ett utdrag, med tonvikt på de fynd som kastar en del ljus över Sätunas äldsta bebyggelsehistoria.

SAMMANFATTNING AV UNDERSÖKNINGSRESULTATET

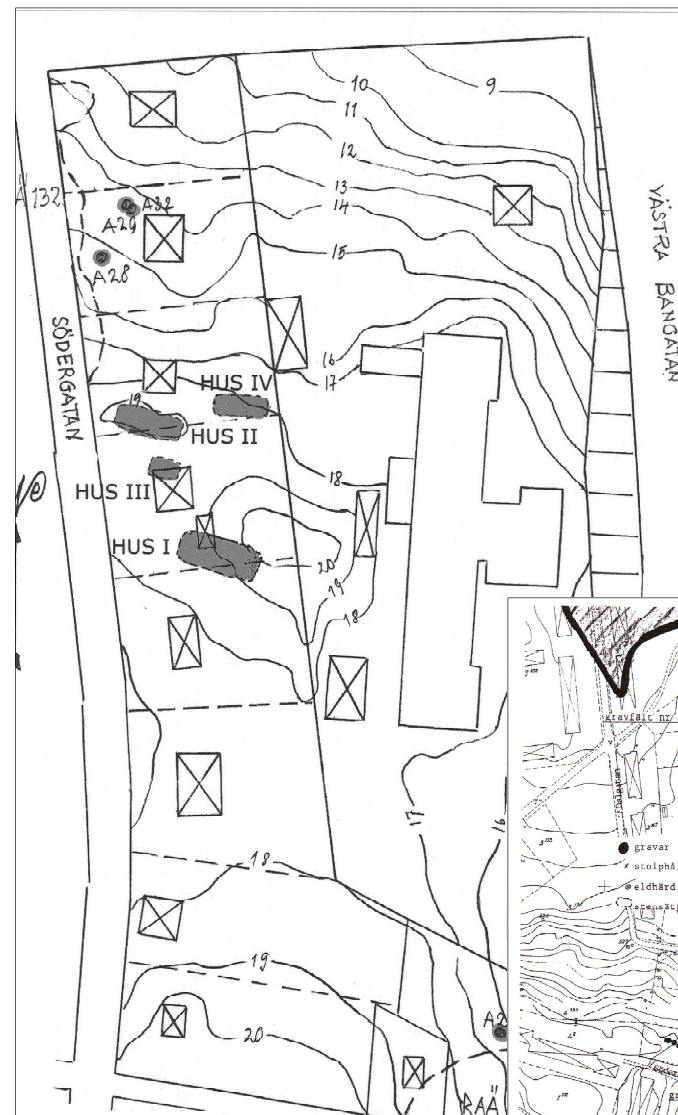
De arkeologiska undersökningarna omfattade sammanlagt ca 10 000 kvadratmeter. Härvid framkom allt som allt 6 gravar: i anslutning till gravfältet RAÄ 132, där tidigare 14 gravar undersökts, framkom nu ytterligare 3 gravar, i anslutning till den norra delen av gravfältet RAÄ 2, där tidigare 38 gravar undersökts, framkom ytterligare en grav och i undersökningsområdets sydvästra del undersöktes två av de tre gravar som ingår i RAÄ 145.

Med tanke på den stora undersökningsytan var de boplatslämningar som framkom förvånansvärt få, men några mindre koncentrationer kunde iakttas. Lämningarna utgjordes av härdar (8), härdragropar (21), sotfläckar (3), stolphål (17), skärvstensspackningar (2) och gropar (2) samt en större stenpackning.

De mest påtagliga lämningarna framkom inom en relativt plan ca 40x50 meter stor yta. Den var centralt belägen på en svag NV-SÖ orienterad höjdrygg på ca 18-20 meters höjd över havet. Ytan motsvarar idag parkeringsplatsen framför kommunhuset. I dess norra del

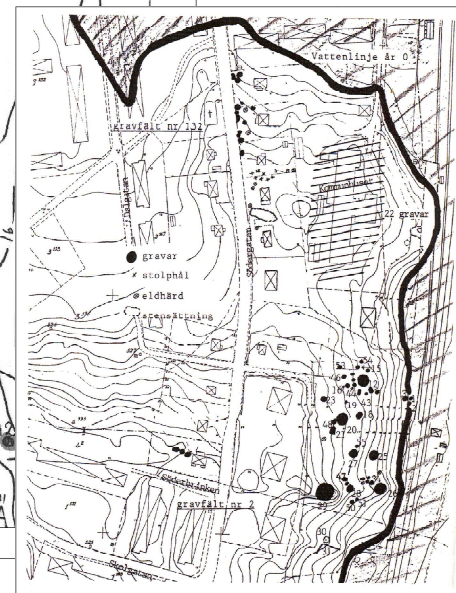
kunde två huslämningar urskiljas, ett långhus (Hus II) och ett fyrstolpshus (Hus III). Tillsammans utgör dessa en liten gårdsanläggning av normalt järnålderssnitt. Alldeles öster om Hus II framkom en koncentration av anläggningar, några stolphål, härdar, rännor och stenar. Möjligtvis kan dessa lämningar tolkas som spåren av ytterligare en huslämning (Hus IV?) ca 10-12 meter lång.

I områdets södra del framkom emellertid dessutom en mycket speciell konstruktion, som tolkats som grunden till ett s.k. plåtåhus (Hus I). Ett plåtåhus består av en konstgjord plåt uppbyggd av sten och lera på vilken en stor hallbyggnad uppförts. Till skillnad från vanliga husterrasser med kanter på en, två eller tre sidor har ett plåtåhus uppbyggda kanter på alla sidor. Eftersom denna hustyp vanligtvis uppförts på höjder med väl-dränerad undergrund har den artificiellt uppbyggda plåtan inte någon praktisk funktion. I stället har den byggts för att visa gårdsägarens maktposition. Både gravar och boplatslämningar kan grovt dateras till yngre järnålder. Spår av det medeltida Sätuna påträffades inte.

Tv: Plan över undersökningsområdet 1990, före Matsilvers ombyggnad till kommunhus. Schaktplan med påträffade huslämningar och gravar. (Efter Sigtuna Museum)

Nedan: Plan över undersökningsområdet och gravfälten. Den feta nivåkurvan markerar 10 meter över havet vilket motsvarar vattenlinjen omkring år 0. (Efter Stavbom 1992)

ORTNAMNET SÄTUNA

är mycket äldre än de belägg vi hittar i bevarade dokument. Förleden "Sae" = sjö tyder på att namnet går tillbaka till äldre järnålder då Sätuna verkligen låg vid en sjö, eller rättare sagt en vik av Östersjön. Tuna-orternas ålder och funktion har länge diskuterats. Helt klart är att de i historisk tid ofta är viktiga orter och stora byar. Som by har dock Sätuna aldrig varit betydande. Dess storhet får nog sökas längre tillbaka i tiden, troligen långt före Sigtunas storhetstid.

SAMMANFATTANDE SYNPKTER

Genom sitt markanta höjdläge och visuella kontakt över det omgivande landskapet har Sätunagårdens plåtåhus, om nu tolkningen är riktig, liksom övriga plåtåhus haft ett strategiskt läge samtidigt som det markerat gårdsägarrens sociala särställning och makt. Tuna-namnet är i det sammanhanget bestickande. (*Se fakta ruta sid 13*)

Den bevarade syllstensraden kan tyda på att Sätunahuset haft en bärande timmervägg sannolikt i skiftesverk. Möjligtvis kan det vara frågan om två byggnadsfaser. En äldre mer traditionell och en yngre med bärande timmervägg.

I analogi med överlagringarna på Adelsö och Gamla Uppsala kan man leka med tanken att syllstensraden är lämningarna av en kultbyggnad av trä, antingen med hedniska eller kristna förtecken, i anslutning till 1000-talets Sätuna. Inslaget av gravar med ett kristet gravskick var högst påtagligt på det närmaste och mellersta av gravfälten (RAÄ 2 3 av 34 gravar och gravfältet på platsen för kommunhuset mer än hälften av 22 gravar). Några spår av 1000-talsgården påträffades inte inom undersökningsområdet.

De framkomna boplatsslämningarna kan inte dateras närmare än till yngre järn ålder. Plåtåhuset är knappast äldre än vendeltid. Keramiken och hustyperna pekar emellertid på en datering som inte omfattar den yngre järnålderns allra senaste del med reservation för att plåtåhuset kan ha haft en andra och senare fas med bärande träväggar.

De relativt omfattande gravfälten tyder på en kontinuerlig bosättning på Sätunahöjden under nästan tusen år. Däremot är de fåtaliga boplatsslämningarna långt ifrån tillräckliga för att täcka en så lång tidsperiod.

De felande bosättningarna måste därför sökas utanför undersökningsområdet. Den svaga NV-SÖ orienterade höjdryggen, på vilken huslämningarna framkom, har troligtvis sträckt sig längre åt NV, över och väster om Södergatan. Det är också högst troligt att en hel del boplatsslämningar har försvunnit i samband de omfattande planeringsarbeten som gjordes i samband med att kexfabriken byggdes. Frånvaron av kulturlager och de förstörda gravarna tyder på att det i varje fall kan vara en delförklaring. Under några gravar (A 28, 29 och 32) i schaktningsområde VI finns upp till 0,4 m tjocka kulturlager/skärvtenslager som visar att omfattande kulturlager kan ha schaktats bort när kexfabriken planerades.

Några medeltida anläggningar och fynd framkom överhuvudtaget inte. Det enda senare fyndet är en hänkel till ett stengodskrus som kan vara från 1500/1600-talet. Det är kanske inte så mycket att bygga på, men troligtvis är det först med säteribildningen på 1600-talet som Sätuna fick sin ”moderna” placering i korsningen nuvarande Stationsgatan och Dragonvägen, men det är en annan och senare historia.

SKÖRDEFEST I VALSTA

En inbjudan till skördefest kom under försommaren till oss som vi tackade ja till att medverka i. Arrangörer var Sigtunahem med Valstasatsningen i spetsen, Konsum Norrort, ABF, Naturskyddsföreningen och Sigtuna kommun. Denna fest ägde rum 19 september mellan 11-15.

Solen visade sig från sin bästa sida och det var fullt med folk och djur i Vattentornsparken i Valsta. Koloniföreningarna sålde sina närodlatade varor.

Vi från Hembygdsföreningen visade gamla redskap, som många inte visste vad det var och hur de fungerade. Ett tiotal inbetalningskort till intresserade, eventuella nya medlemmar, delades ut och några har också betalat sin avgift.

Vi som jobbade den här dagen var överens om att vi gärna kommer tillbaka nästa år och det skulle arrangörerna också göra. Men då kommer dagen att tidigareläggas till början av september. Vi framförde att det finns fler hembygdsföreningar med redskap som bör kallas till nästa år.

Bo Klang

Hembygdsföreningens kassör Mailis Lilja och ordförande Bo klang på skördefest.

Foto: Lars Hedman

ALLSÅNG I HUSBY

För ett år sedan hade vi allsång och då kom 12 personer. Det var på grund av att annonseringen i Sigtunabygden blev fel i den elektroniska postgången. Vis av denna skada var vi i år extra noga med annonsering. Med rätt adress samt under rubriken ”Kultur på G” bjöd vi in till allsång. Förutom hembygdsföreningen var det Föreningen Musik för alla och Märsta dragspelsgille med dess trio som svarade för musiken. Gillets trio består av ickebröderna Larsson, Roland och Arne på dragspel samt Olle Sjögren på gitarr.

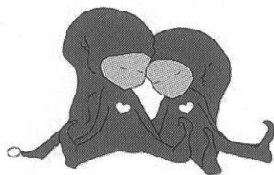
I år trefaldigade vi besöksantalet och stämning var på topp bland allsångarna. Margareta Klang ledde sången och här fick även vår ljudanläggning träda i tjänst. I halvtid serverades kaffe och en lottring gick runt. När allsången var slut var det många glada människor som lämnade Husby skola denna eftermiddag, söndagen den 18 oktober.

Ett stort tack till alla Er som var med och jobbade på bägge evenemangen.

Bo Klang

Snart är det Jul!

I föreningens "bokhandel" kan du hitta trevliga julklappar, både till dig själv och till släkt och vänner i förskingringen. Du kan köpa dom vid besök i hembygdsgården, Husby Skola. Tar du dig inte dit kan vi hjälpa dig med leveransen på något sätt som passar dig. **Meddela dina önskemål per e-post tidlosan@hembygdmarsta.se eller ring 08-591 155 14.**

GAMLA MÄRSTA I ORD OCH BILD

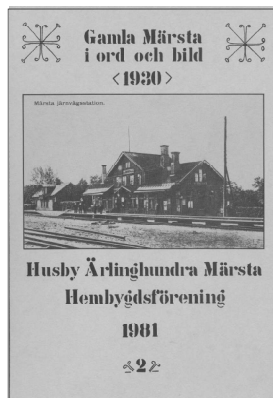
Del 2 och 3 finns ännu tillgängliga. Dom kostar 50 kronor per del. (Ettan är sedan länge slutsåld)

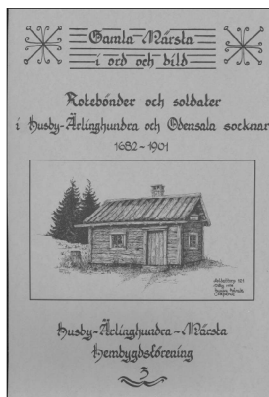
ODENSALA SOCKEN 1925

Tidlösans julnummer 2006 innehåller en 26-sidig uppsats om hembygden, skriven av *Alfhild Håstad*, en ung seminarieelev 1925.

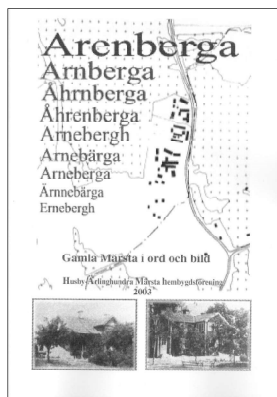
Häftet kostar 30 kronor

Del 2 fokuserar bl a på kommunikationer och näringsverksamhet

Del 3 fokuserar på rotebönder och soldater

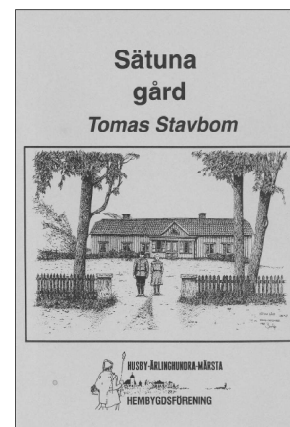

ARENBERGA

Boken är en uppföljare till Gamla Märsta i ord och bild. Den är skriven av *Åke Ekdahl och Arne Ohlsson*, omfattar 50 sidor, delvis i färg och fås för 100 kronor.

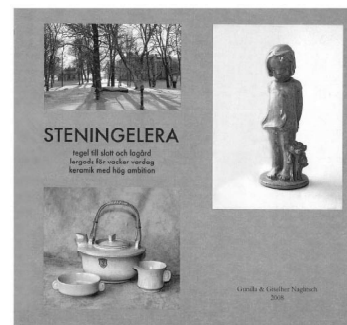
SÄTUNA GÅRD

Av *Tomas Stavbom*, på hembygdsföreningens förlag 1992. Boken har fortfarande sin aktualitet. Den har 115 sidor och kan fås för 80 kronor.

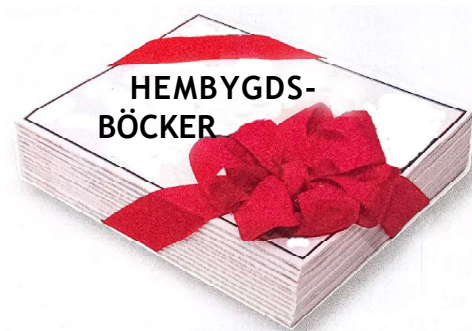
STENINGELERA

Behandlar den långvariga lervaru- och kortvariga men högtstående keramiktillverkningen på Steninge. Författarna *Gunilla och Giselher Naglitsch* inspirerades till detta arbete genom sitt engagemang i Hembygdsföreningen. Bokens nära 100 sidor är rikt illustrerade, mest i färg. Den ingår i Sigtuna Museums skriftserie och kan fås genom föreningen för 150 kronor.

HUSBY SKOLA 1697-1997

Är en jubileumsskrift, av *Giselher Naglitsch*, för att fira landets äldsta "folkskola", dess lärare och elever. Boken är på över 220 sidor, rikt illustrerad och trådbunden. Den kostar bara 100 kronor.

MEDLEMS-/JULERBJUDANDE!

inför julen erbjuds alla medlemmar att köpa bokpaketet med 5 böcker: Gamla Märsta del 2+3, Arenberga, Sätuna och Husby skola för

ENDAST 190 KRONOR!

HÄNT

NYA MEDLEMMAR

Karin Salmose, Ingvar Andersson, Kerstin och Kurt Norberg, Karin Andersen samt Marina Eweritt, alla i Märsta, samt Eivor Frid i Dals Långed hälsas varmt välkomna som nya medlemmar i vår förening.

MEDDELA OSS DIN NYA ADRESS!

Nu är det klart med nya adresser för dem som bor på landsbygden. Det berör även Hembygdsföreningen på flera sätt:

För det första har föreningen fått ny adress: Husby kyrkby 142

För det andra har vi ett antal medlemmar som får nya adresser. *Snälla – meddela alltid Din nya adress till föreningen – både när Du flyttar eller när Posten ger Dig ny adress. Meddela tidlosan@hembygdmarsta.se eller kassören Mailis Lilja 591 142 89, då missar Du inte Tidlösan och Hembygdsföreningen förlorar inte kontakten med Dig!*

ADRESSÄNDRING 2

Listan på föreningens funktionärer (Tidlösan Nr 2) ändras enligt följande: Ulf Berndtsson har adress:

Odensalavägen 36, 195 43 Märsta och telefon 591 140 30.

LEDIGA PLATSER

Ove Åslund har sagt upp sig från uppdraget som Stugfogde. Han har under

många år på ett förtjänstfullt sätt axlat ansvaret för framförallt våra byggnader och den yttre miljön kring skolan och på Täppavallen.

Nu söker vi en ny stugfogde eller en grupp – gärna ett nuvarande eller blivande kompisgäng – som kan tänka sig att ta över Oves uppgifter. Varje insats, stor eller liten, är av värde för föreningen! Du som vill göra en insats – kontakta styrelsen – gärna genom Bo Klang 08-591 224 32.

ETT TESTAMENTE/GÅVA

För många år sedan hade föreningen en utställning av s.k. gåramålningar. En av utställarna var Maj Gelinder, Odensala, med bl.a. en mycket trevlig tavla från Lundby, som gården såg ut för ca 100 år sedan. De flesta av gårdens byggnader förstördes i en brand på 1920-talet. Den och en annan tavla, samt en del intressanta skolböcker hade Maj testamenterat till sin hembygdsförening.

Styrelsen uttrycker sin tacksamhet för den mottagna gåvan och funderar som bäst på en lämplig, synlig placering.

KONSTEN I SIGTUNA KOMMUN

Kultur och Fritid har nyligen givit ut ett trevligt litet häfte där en del av kommunens offentliga konst presenteras på 40 färgglada sidor. Den kan köpas på biblioteken och i kommunens reception för blygsamma tio kronor. Ett välmenat tips: Köp häftet och följ det på upptäcktsfärder i Märsta, Rosersberg och Sigtuna.

HÄNDER

Lilla julafton i Församlingshemmet i Husby söndagen den 29 november, kl 16.00

Glögg och pepparkakor, gröt och skinka, mm
Till detta serveras julens sånger av Märsta Dragspelsgille
Kostnad 80 kr per person
Ta med en liten julklapp för ca 40 kr
Anmälan senast 24 november
till Gun och Allan, 591 430 15, eller Mailis, 591 142 89
Först till kvarn gäller - det brukar bli mer än fullt!

PROGRAM 2010

Följande preliminära program är under vidare bearbetning i styrelsen:
14 februari: Trivselträff i Hembygdsgården. Se nedanstående inbjudan.
20 mars: Årsmöte
24 april: Vårstädning med grillning på Täppavallen
30 april: Valborgsfirande
22 augusti: Hembygdens Dag
Oktober: Allsång i Hembygdsgården
28 november: Lilla Julafton

Trivselträff kring bilder och dokument

14 februari kl 14.00, i Hembygdsgården

Vi tänker oss en nostalgidag för medlemmar, något i stil med spelmansstämma – fast kring dokumentation från bygden. Ta med dina gamla fotoalbum, lösa bilder, diabilder, dubbelåttor och superåttor, spännande dokument och trycksaker från äldre tider. Vad som är äldre avgör du själv. Det kan t o m vara från sent 1900-tal! Det bör dock ha anknytning till bygden.

Föreningen har utrustning för visning av bilder och uppspelning av filmer. Vi vill gärna skanna bilder till föreningens arkiv, för framtida dokumentation.

Vi börjar kl 14.00 - hur länge vi håller på beror på deltagarna
Naturligtvis kommer det att finnas kaffe med tillbehör

"Nyårsnatt kl. 12 hos Anderssons på Kvallsta ca 1910", finns noterat på bilden. Troligen äger nyårsvakan rum på Södergården. Alla är så prydligt klädda. Julgranen står kvar. Den är smyckad med flaggspel och levande ljus. Herrarna firar med cigarrett och cigarr. Fotografens namn känner vi ej.